

قالب این شعر «**مثنوی**» است و مثنوی شعری است که در آن هر بیت، قافیه ای جداگانه ای دارد.

زین گفته سعادتِ تو جویم
پس یاد بگیر هر چه گویم

نکات ادبی: «جویم» و «گویم» قافیه و جناس ناقص است.
نکات زبانی: «زین» مخفف و کوتاه شده ی «از این» است.

می باش به عمر خود سحر خیز
وز خواب سحرگهان بپرهیز

نکات ادبی: «سحرخیز» و «بپرهیز» قافیه است .

نکات زبانی: «می باش» فعل امر است. «سحرخیز» اسم مرکب است. «وز» مخفف «و از» و «سحرگهان» اسم مشتق به معنی «هنگام سحر» و مخفف «سحرگاهان» است. «گاه» پسوند زمان و مکان است . «بپرهیز» فعل امر به معنی «دوری کن» است.

راه نیک بختی

۱
زین کنه، سعادت تو جویم
می باش به عمر خود سحرخیز
با مادر خویش، مهربان باش
با چشم ادب نگر پدر را
۵
چون زن دو شونه از تو خزند
چون بادب و تمیز باشی
می کوش که هر چه گوید استاد
زنهار کوشن به بز راست
۱۰
حشبه که روی به جامه خواب
کان روز به علم تو چه افزود
روزی که در آن نکرده ای کار
آن روز ز عمر خویش مثار

ایرج میرزا

راه نیک بختی

۱ زین گنّه، سعادت تو جویم
می باش به عمر خود سرخیز
۵ با مادر خویش، مهربان باش
با چشم ادب نگر پدر را
چون زن دو شونده از تو خزند
چون بادب و تمیز باشی
۱۰ می کوش که هر چه گوید استاد
ز نثار کوه سخن به جز راست
حشمت که روی به جامه خواب
کان روز به علم تو چه افزود
روزی که در آن گمراهی کار

بس یاد کبیر هر چه گویم
وز خواب سرگمان هر میز
آوازه خدمت به جان باش
از گنّه او مپیچ سر را
خزند شود ز تو خداوند
بیش هر کس، عزیز باشی
کبری هر را به چاکلی یاد
هر چند تو را در آن، ضرر است
کن نیک نامل اندر زن باب
وز کرده خود چه برده ای سود
آن روز ز عمر خویش مشار

ایرج میوزا

با مادر خویش مهربان باش آماده ی خدمتش به جان باش

نکات ادبی: «آماده خدمت کسی بودن» کنایه از آمادگی خدمت کردن با تمام دل و جان است. «واج آرایی» در حرف «ش» وجود دارد.

نکات زبانی: «مهربان» و «آماده» «مسند» هستند. «به جان» متمم قیدی یا اختیاری است.

با چشم ادب نگر پدر را از گفته ی او مپیچ سر را

نکات ادبی: ترکیب «چشم ادب» اضافه استعاری است و آرایه تشخیص دارد. «چشم» و «سر» مراعات نظیر هستند. «سر پیچی کردن» کنایه از نافرمانی است.

نکات زبانی: «را» حرف اضافه و به معنی «به» است. «نگر» فعل امر است.

راه نیک بختی

۱ زین گنّه، سعادت تو جویم
می باش به عمر خود سرخیز
با مادر خویش، مهربان باش
با چشم ادب نگر پدر را
۵ چون این دو شوند از تو خزند
چون با ادب و تمیز باشی
می کوش که هر چه گوید استاد
ز نثار کوه سخن به جز راست
۱۰ مرشّب که روی به جامه خواب
کان روز به علم تو چه افزود
روزی که در آن گمراهی کار
آن روز ز عمر خویش مثار

ابرج میوزا

چون این دو شوند از تو خرسند
خرسند شود ز تو خداوند

نکات ادبی: «خرسند» و «خداوند» کلمات قافیه اند. «تو» و «دو» آرایه جناس دارند. «خرسند» و «تو» آرایه تکرار دارند. مصرع دوم به حدیث «رضی الله فی رضی الوالدین و سخطه فی سخطهما» تلمیح دارد.

نکات زبانی: «چون» قید زمان است و منظور از «این دو» پدر و مادر است.

چون با ادب و تمیز باشی
پیش همه کس عزیز باشی

نکات ادبی: «باشی» در دو مصرع «ردیف» و «تمیز» و «عزیز» کلمات قافیه هستند.

نکات زبانی: «چون» در این بیت به معنی «اگر» و حرف شرط است. «باشی» فعل اسنادی یا ربطی است.

می کوش که هر چه گوید استاد
گیری همه را به چابکی یاد

نکات ادبی: «استاد» و «یاد» کلمات قافیه اند.

نکات زبانی: «می کوش» فعل امر و به معنی «بکوش» یا «تلاش کن» است.

زنهار مگو سخن به جز راست
هر چند تو را در آن ضررهاست

نکات ادبی: مصرع اول تلمیح دارد به حدیث پیامبر اکرم (ص) که می فرماید: «قولوا الحق و لو علی انفسکم»

نکات زبانی: «زنهار» به معنی «آگاه باش» و شبه جمله است. «مگو» فعل نهی است. «تو را» به معنی «برای تو» به کار می رود. در مصرع دوم فعل «است» غیر ربطی یا غیر اسنادی است و به صورت «هر چند در آن برای تو ضررها وجود داشته باشد» معنی می شود.

راه نیک بختی

۱ زین گنذ، سادت تو جویم
می باش به مر خود سرخیز
با مار خویش، مهربان باش
با بنم ادب مگر پدر را

۵ چون زن دو شونده از تو خزند
چون بادب و نیز باشی
می کوش که هر چه گوید استاد
زنهار مگو سخن به جز راست

۱۰ حش کروی به جامه خواب
کان روز به علم تو چه افزود
روزی که در آن کرده ای کار
آن روز ز عمر خویش مثار

پس یاد بگیر هر چه گویم
وز خواب سرگمان هر چیز
آهاده خدش به جان باش
از گنذ او بپنج سر را
خزند شود ز تو خدایند
بیش هر کس، عزیز باشی
گیری هر را به چابکی یاد
هر چند تو را در آن، ضررهاست
کن نیک نائل اند زن باب
وز کرده خود چه برده ای سود
آن روز ز عمر خویش مثار

ایرج میروزا

هر شب که روی به جامه ی خواب کن نیک تأمل اندر این باب

نکات ادبی: «جامه خواب» مجاز از «رختخواب» است. بیت نهم و بیت دهم از نظر معنایی به همدیگر ارتباط دارند که به آن‌ها «موقوف المعانی» می‌گویند.

نکات زبانی: فعل «روی» به معنی «می‌روی» است.

کان روز به علم تو چه افزود؟

وز کرده خود چه برده ای سود؟

نکات ادبی: این بیت را با بیت پیشین باید معنی کرد و «موقوف المعانی» هستند.

نکات زبانی: «کان» در مصرع اول مخفف «که آن» و «وز» در مصرع دوم مخفف یا کوتاه شده ی «و از» هستند.

راه نیک بختی

۱ زین گنته، سعادت تو بوم
می باش به عمر خود سرخیز
با مادر خویش، مهربان باش
با چشم ادب نگر پدر را
۵ چون این دو شوند از تو خزند
چون با ادب و تمیز باشی
می‌کوش که هر چه گوید استاد
ز نثار کوه سخن به جز راست
۱۰ هر شب که روی به جامه خواب
کان روز به علم تو چه افزود
روزی که در آن نگه‌های کار

ایرج میرزا

روزی که در آن نکرده ای کار آن روز ز عمر خویش مشمار

نکات ادبی: «کار» و «مشمار» کلمات
قافیه هستند.

نکات زبانی: «ی» در واژه ی «روزی»
نشانه ی ناشناس یا نکره و «مشمار» فعل
نهی هستند .

راه نیک بختی

۱ زین گنته، سعادت تو جویم
می باش به عمر خود سرخیز
با مادر خویش، مهربان باش
با چشم ادب نگر پدر را
۵ چون این دو شوند از تو خزند
چون بادب و تمیز باشی
می کوش که هرچه گوید استاد
ز نثار کوه سخن به جز راست
۱۰ مرشب که روی به جامه خواب
کان روز به علم تو چه افزود
روزی که در آن نکرده ای کار
آن روز ز عمر خویش مشمار

ایرج میوزا

فصل سوم: سبک زندگی

ده روزه مهر گردون افسانه است و افسون نیکی به جای یاران، فرصت شمار یارا

این عمر کوتاه با تمام مهر و محبت‌های زودگذر آن، افسانه و مکر و فریبی بیش نیست؛ پس ای یاران، قدر و ارزش نیکی کردن به دوستان را بدانید و از آن استفاده کنید. حافظ شیرازی

درس ششم: راه نیک‌بختی (پایه هشتم)

واژگان جدید

مهارت:	مؤثر:	درون‌مایه:
حماسی:	فروتنی:	بخت:
محتوا:	خرسند:	تأمل:
اندر:	تعلیمی:	

تاریخ ادبیات

حافظ شیرازی:	ایرج میرزا:	بوستان:
گلستان:	مثنوی معنوی:	

بازگردانی شعر «راه نیک‌بختی»

- از گفتن این شعر، سعادت و خوش‌بختی تو را می‌خواهم؛ پس هر چه را می‌گویم؛ یاد بگیر.
- در تمام عمر خود، سحرخیز باش و از خواب سحرگاهی بپرهیز.
- با مادر خویش مهربان باش و با جان و دل، آماده‌ی خدمت کردن به او باش.
- به پدرت مؤدبانه نگاه کن و از گفته‌هایش سرپیچی و نافرمانی مکن.
- وقتی که پدر و مادرت از تو راضی و خشنود شوند؛ خداوند نیز از تو راضی و خشنود خواهد شد.
- اگر با ادب و پاکیزه و تمیز باشی؛ همه تو را دوست خواهند داشت.
- بکوش و تلاش کن که هر چه استاد می‌گوید؛ همه را با سرعت و چالاکی و زرنگی یاد بگیری.

۸. آگاه و هوشیار باش تا سخنی جز راست نگویی؛ هر چند گفتن آن سخن به زیان تو باشد.
۹. هر شب که برای خوابیدن آماده می‌شوی و به رختخواب می‌روی؛ درباره‌ی این موضوع به خوبی تأمل و اندیشه کن...
۱۰. ... که در آن روز، چقدر بر علم تو افزوده شده است و از کارهایی که کرده‌ای؛ چه سودی برده‌ای؟
۱۱. روزی را که در آن، کار مفیدی نکرده‌ای؛ از عمر خویش مشمار و آن را تلف شده، بدان.

ایرج میرزا

دانش ادبی: ادبیات اندرزی یا تعلیمی

سروده‌ها و نوشته‌هایی که سرشار از موعظه و پند و اندرز هستند و راه بهتر زیستن و خوشبختی و سعادت را نشان می‌دهند؛ **ادبیات اندرزی یا تعلیمی** نامیده می‌شوند. **گلستان، بوستان، مثنوی معنوی و کلیله و دمنه** از نمونه‌های ادبیات تعلیمی ایران هستند.

گفت و گو

۱. حدیث «قولوا الحق و لو علی انفسکم: حق را بگویید هر چند به زیانتان باشد.» با این بیت از شعر ایرج میرزا ارتباط معنایی دارد. «ز نهار مگو سخن به جز راست / هر چند تو را در آن ضررهاست»

تکالیف

۱. معنی واژگان جدید را از واژه نامه پایان کتاب بیابید و در دفتر پاکنویس خود بنویسید.
۲. درباره‌ی **اشخاص و آثار داده شده (تاریخ ادبیات)** از بخش فهرست اعلام اشخاص و آثار پایان کتاب، تحقیق کنید و نکات مهم را در دفتر پاکنویس خود یادداشت کنید.
۳. متن درس را با دقت بخوانید و خودارزیابی‌های صفحه ۴۹ را پاسخ دهید.
۴. فعالیت‌های نوشتنی صفحه ۵۰ را پاسخ دهید.